

ישראל, ולחזור לחיים של שלום

הסראיה, בכיר השעון. הוא רץ לשם, מתוך סקרנות, וראה את ההרס הגדול של פעולת האצ"ל המפורסמת.

חברו אסמעיל, שהוא כיום בן 20, זוכר גם את תליאביב עצמה. "כל שבת, היינו נוסעים לראות סרטים בתליאביב. אני זוכר טוב מאד את קולנוע מוגרבי וקולנוע עדן. אני גם זוכר את אוטובוס מספר שש, שהיה נוסע משוק הכרמל עד לירקון. מחיר של כרטיס היה גרוש אחד. על הירקון, היינו שוכרים סירת-שייט ויוצאים לטיול, יחד עם כל הסירות של הבחורים והבחורות מתליאביב."

שני הבחורים, העוסקים עתה בדיג, רוצים בכל מאדם לגמור עם חיי המחנה. "נגיד לכם את האמת: אם היו המצרים מיישבים אותנו על אדמה שלהם, במקום שנוכל להמשיך בעבודתנו, היינו שמחים. אבל הם רק הבטיחו שיחזירו אותנו ליפו, אחרי שיכבשו את פלסטין מחדש."

"אם ישראל היתה לוקחת אותנו עכשיו, ונותנת לנו אפשרות לחיות באיזה שהוא מקום, שאפשר להקים בו בית ולהתפרנס מעבודתנו, היינו מנסים את ידיה ואת רגליה. כי אנחנו רוצים לחיות. אנחנו לא אנשי פוליטיקה ולא אנשי ויכוחים. נמאס לנו להסתובב כאן כמו קבצנים."

"עדיין קשה להגדיר את היחס של ישראל אלינו. בדרך כלל, כל מי ששולט כאן, הוא הטוב. אנחנו אנשים קטנים ומוכנים לקבל כל שלטון שיהיה. אבל אם לדבר על יחסים בינינו לבין ישראל, אין עוד יחסים כאלה. אנחנו עוד לא הגענו אפילו לתקופת נסיון. ואנחנו גם לא יודעים אם ישראל תישאר כאן או לא. אבל אם מדינת ישראל היתה באה ואומרת: טוב, אני מוכנה לקבל אותכם ולעזור לכם לעבוד ולהרוויח את לחמכם, היינו כולנו שמחים. כי אנחנו כמו סחורה. אם לא קונים אותה, היא מתלקלת."

לאיסמעיל, שסיים שמונה כיתות בית-הספר העממי ביפו, נראה הרעיון של הקמת מדינה פלסטינאית מוזר במקצת. ("מה שלא יהיה, תהיה זאת מדינה קטנה, וכל מיני אנשים ירצו לבלוע אותה.") אולם רעיון המדינה היהודית-ערבית קסם לו. "זה הרבה זמן שאני תופס את עצמי חולם: מה היה קורה אילו במקום לשמוע לדברי המנהיגים הערבים, היינו שומעים לדברי היהודים? היינו עכשיו חיים זה לצד זה, ואם היה משהו מהחוק נוסה לתקוף אחד מאתנו, היינו שנינו נלחמים בו."

"אולי זה עדיין אפשרי. כי אם ישראל היתה מבטיחה לנו שיווי זכויות ולוקחת אותנו להיות אזרחים שלה, הרו הרבה ערבים מעדיפים לעשות אתה ברית וללחום לצדה של מדינה חזקה, מודרנית ומתקדמת מאשר לצד המדינות הערביות שאנחנו ראינו מה ערכן."

★ ★ ★

את דעתו על בעיית הרצועה והפליטים, הביע ויקטור בשארה במשפטים מצוחצחים, בהירים. ויקטור בשארה הוא מנהל בנק ברגליז בעזה, אחת הדמויות המכובדות שבבעיר. הוא נוצרי, יליד נצרת, שעבר לנהל את הסניף המקומי של הבנק האנגלי הגדול כבר בשנת 1940.

לדעתו יהיה הפתרון הגוה ביותר לכל הבעיה, אם תושב רצועת עזה תחת שלטון האו"ם. "דבר זה היה מבטיח את השקט באזור. ובד השקט, מוכן האו"ם — כלומר: אמריקה — לשלם כסף רב, ללא הגבלה של זמן. מכסף זה, היו יכולים לקיים את תושבי הרצועה בקלות."

אולם גם הוא יודע שדבר זה אינו אלא פתרון זמני. "בשעתו, ניהלה ישראל משא ומתן עם המלך עבדאללה, שהיה מושתת על עקרונ בסיסי אחד: עזה תצורף לממלכת הירדן, ותינתן לה רצועה חופשית שתחבר אותה עם המובלעת ליד חברון. תמורת זאת,

זוהי דמותה של עזה. נער זה, המציע סיגוריות מקומיות ואנגליות לכל עובר ברחוב, הוא אחד ממאות רוכלים הממלאים את רחובות העיר. לא איכפת לו מי שולט; העיקר שהוא יכול למכור את מרכלתו ולהתפרנס — גישה אופיינית כמעט לכל בני העיר.

שהיו רוצים שהשלטון המצרי יוחזר לכאן. אילו הציעו להם לעבור לישראל ולהיות אזרחים ישראליים, היו כמעט כולם מקבלים ברצון את האפשרות לעזוב את המחנות.

★ ★ ★

לא כל ערבי ברצועת עזה יש לו דעה ברורה מה צריך להיות עתידו האישי או עתידה של הרצועה. ואם יש לו דעה כזו, אין הוא תמיד מוכן לומר אותה בגלוי. כזה הוא עבד אל-מדיר חסן. הוא נשוי ואב לשני ילדים, גר במחנה הפליטים של חן יוניס.

למעשה, עבד אל-מדיר הינו פליט רק במובן זה שהוא מחזיק תעודת מוון של סוכנות הסעד של האו"ם. הוא עובד את כפרו, פאלוג'ה, עוד לפני ההגירה (היציאה) הגדולה של 1948, כאחד מאלפי הפלחים שהיו עובדים מדי שנה מהכפר אל העיר, לחפש קיום נוח יותר. הוא בחר בעזה, כי שהאנגלים ישבו בה עדיין.

דעתו המוצהרת על השלטון היא: "השל-טון תמיד טוב. מי ששולט, אנחנו קוראים לו יא סיד, ועושים את רצונו בחיוך. היו המצרים; המצרים טובים, ישנם היש-ראלים; הישראלים טובים. מחר יבוא כוח בינלאומי; הבינלאומים טובים. לנו זה לא איכפת. לנו חשוב רק שיתנו לחיות ולעבוד. כאשר החלו הקרבות על רצועת עזה, הסתגר עבד אל-מדיר, בן 25 יחד עם בני משפחתו, בבלוקון שלו, נעל את הדלתות והחלונות. "חשבנו שזה הצבא המצרי עושה תמרונים בסביבה. וכשצבא יורה, מוטב לא להסתובב בחוץ — לא חשוב איזה צבא!" עם גמר היריות, יצאו יושבי המחנה מ'בתיים וראו חיילים מסתובבים בניניהם. לדבריו, לא תיאר לעצמו עבד אל-מדיר כי אלה חיילים ישראליים. "כל הזמן סיפרו לנו דברים כל כך נוראים על היהודים, אמרו לנו שהם רק רוצים לבוא למחנה שלנו כדי להרוג אותנו ולאנוס את הנשים שלנו. והנה, כבר עבר למעלה מחודש מאז הכי-בוש, ולא עשו לנו שום דבר."

הגבר הצנוע, בעל החיוך התמיד, יודע להסיק מסקנות מפוקחות: "היום אנחנו עוד נחשבים כתושבי אזור כיבוש, ומתייחסים אלינו כסדר. אם יעשו אותנו אזרחי יש-ראל, בוודאי יתייחסו אלינו עוד יותר טוב. יתנו לנו אדמה, ויתנו לנו לפתוח חנויות, לעבוד, להרוויח כסף, לבנות בתים. זה יהיה דבר טוב מאד. אז כל הערבים האחרים ישמעו על זה והם יתחילו לשאול את עצמם: איך זה שהקרובים שלנו שנשארו בעזה כותבים שהם מבסוטים? זאת אומרת שהיהודים הם לא רוצחים, וכל מה שאמרו ברדיו כל הזמן זה היה שקר."

"כי למרות שאנחנו מוכנים לקבל כל שלטון באותו רצון טוב, בחוץ זה עושה רושם על אנשים אם השלטון הוא יותר טוב או יותר רע. ואם כאן, למשל, היינו שומעים שישראל קיבלה חזרה פליטים מירדן ונתנה להם אדמה והם חיים מאושרים, אני בטוח שהיינו מחכים ליום שישראל תבוא גם לעזה ותתן גם לנו לחיות טוב. ואז לא היה נמצא אף אחד משוגע שילך להיות פידאי. אז היו הנכבדים של הפליטים עצמם דואגים שלא יהיו פידאיון. ולאט-לאט, היה בא השלום. וזה החשוב."

וזה, בעצם, הוא מה שמדינת ישראל מנסה להשיג, מה שנים רבות.

משפחת פליטים. אלה הן שלוש פליטות, החיות עתה במחנה אל-רימאל. ביפו, חיו בדירות נאות; בעליהן התפרנסו טוב. כיום, חיות הן על קיבוצות או"ם, שזולחות את בניהן לאסוף עצים יבשים להסקה, ומשתדלות בכל כוחן לשמור על נקיון הבלוקון שלהן. משאלתן הגדולה בחיים: "לחזור לחיים תקינים, לא במחנה. אם ישראל תהיה מוכנה לקבל אותנו, נעבור לשם בשמחה רבה."

היה עבדאללה מתחייב ליישב בארצו את כל הפליטים ולכרות שלום עם ישראל. אך מצרים והאוכלוסייה הערבית התנגדו לכך, כי לארץ כזאת, לא היה מעולם כל בסיס כלכלי, ולא היתה יכולה להתקיים לזמן רב."

מה היה קורה אילו הציעה ישראל כיום לקלוט בחזרה את כל הפליטים שברצועת עזה ולהעניק אזרחות ישראל לכל תושבי הרצועה? לבנקאי המעשי לא היה כל פיקפוק: "לא היה כמעט ערבי אחד מהרצועה שלא היה מסכים לה."

כי, סוף-סוף, למרות שישנם גורמים רבים המעוניינים בהמשכת המצב הקיים, המוליד איבה ושינאה בלי גבול, הרי הפליטים עצמם אינם נמנים על גורמים אלה.

"תושבי הרצועה היטב מה שנעשה בתוך מדינת ישראל. הם יודעים על הקשיים הכלכליים שלה, על האנטלה, על בעיות הרכוש הנטוש, ואלה, כמובן, גורמים חשובים מאד, כשאדם בא לקבוע את דעתו על העתיד. אולם, מצד שני, קובע הוא, תושבי הרצועה מכירים את השלטון המצרי. ואני מסופק אם תמצאו רבים ביניהם